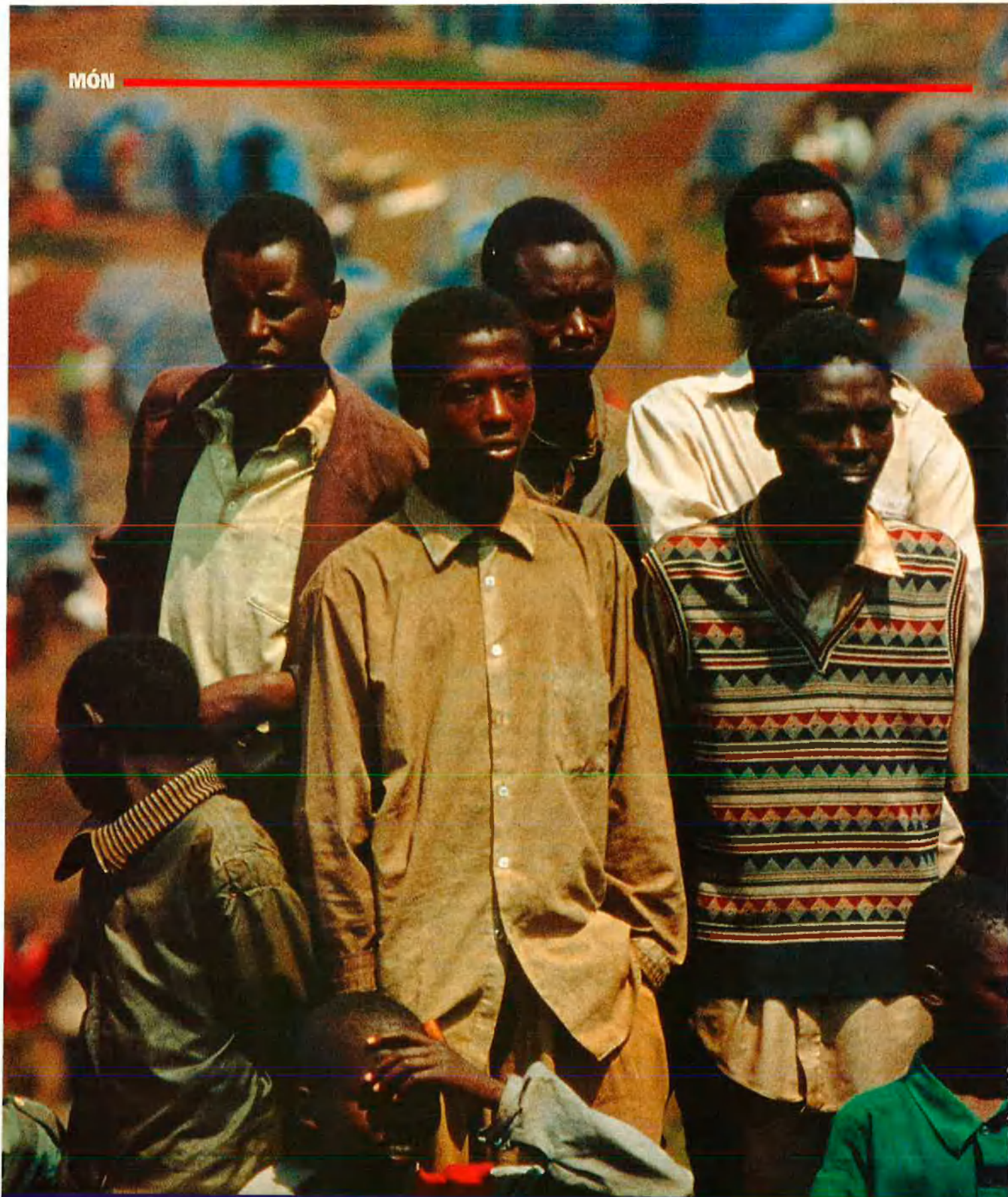
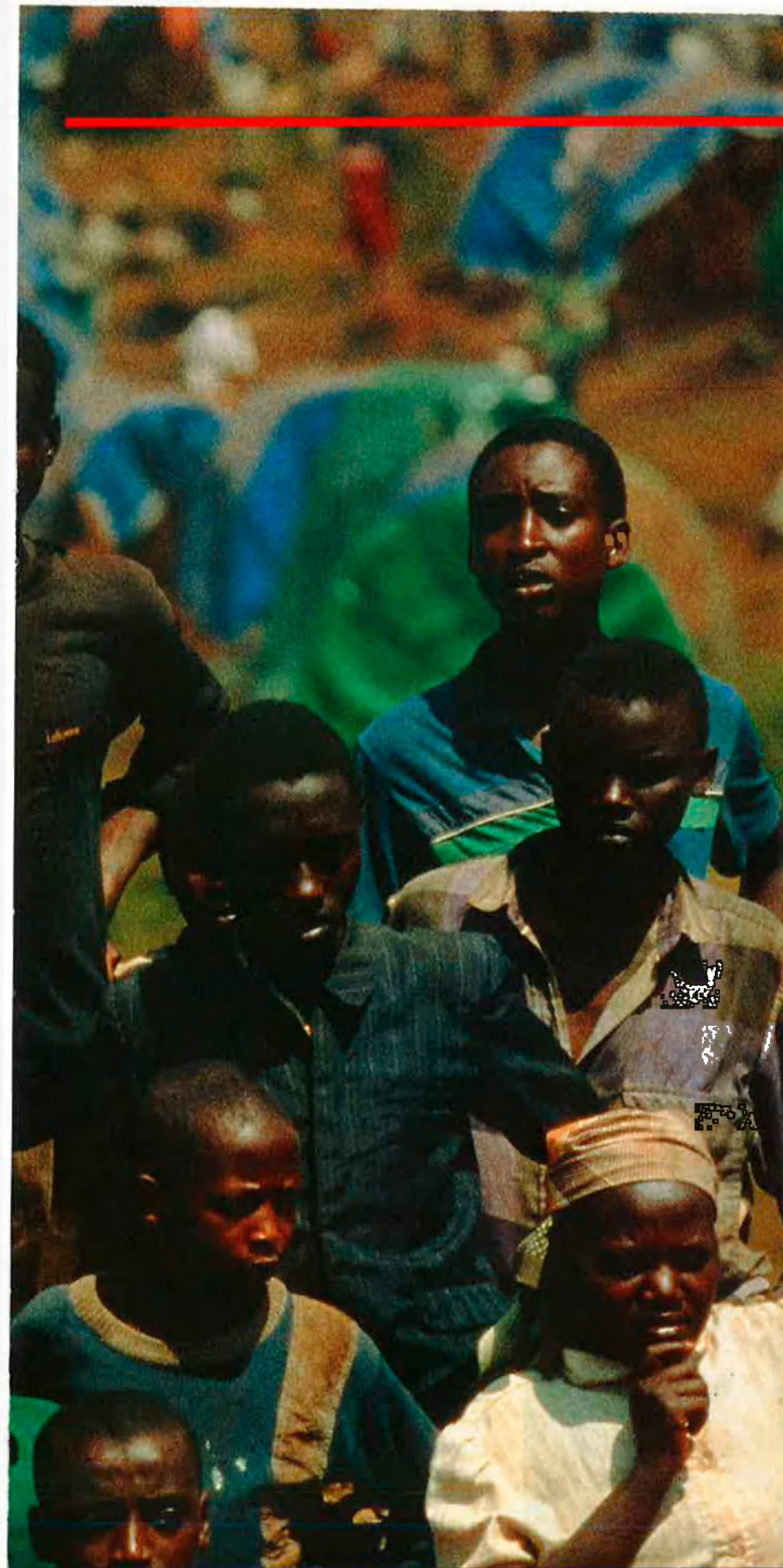

MÓN

RUANDA: ANIVERSARI

El 6 de maig farà un any de l'atemptat amb míssils que costà la vida al president de Ruanda, Juvenal Habyarimana. Especialistes francesos en són els principals sospitosos.

Al voltant de les 9 de la nit del 6 d'abril de 1994 l'avió en què viatjava el president de Ruanda, el general Juvenal Habyarimana, de tornada a la capital, es disposava a aterrar a l'aeroport de Kigali. Llavors va ser atacat amb dos míssils, un dels quals va impactar en l'aparell, un Mystère-falcon, pilotat per tripulació francesa. Amb Habyarimana van morir alguns càrrecs de l'estat, com també el president de Burundi, Cyprien Ntaryamira. Tots ells tornaven d'una cimera a Dar-es-Salaam, dedicada a analitzar els problemes de la regió, que comptà amb la presència del cap d'estat d'Uganda, el vice-president de Kenya i el secretari general de l'OUA.

En aquella reunió es va fer pressió sobre Habyarimana perquè complira els pactes de democratització de Ruanda signats pel govern de la dictadura, l'oposició política i la guerrilla del Front Patriòtic Ruandès (FPR) a Arusha (Tanzània) el 4 d'agost de 1993. El general Mobutu, president de Zaire, factòtum regional que compta amb uns eficients serveis secrets, va avisar a darrera hora que no assistiria a la reunió, a la qual també estava convidat. En cas d'haver acudit Mobutu, probablement Habyarimana hauria viatjat en l'avió d'aquell. Els rumors que arribaven a Kigali procedents de la cimera, en la tarda del 6 d'abril, feien saber que, finalment, Habyarimana havia donat el seu consentiment a un govern de transició. Però l'esclat dels míssils va matar alguna cosa més que el procés democratitzador. En les hores i dies que seguiren l'atemptat, Ruanda va ocupar el primer pla de l'actualitat arreu del món. Pareixia que de sobte tothom s'havia tornat boig, i una crueltat sanguinària embriagava els seus habitants. A la brutalitat de les notícies i de les imatges que sortien del país, s'hi afegia la confusió del relat que, en teoria, tractava d'explicar els fets. Particularment la premsa d'adscripció ultraconservadora es va destacar en l'empresa de confondre l'opinió pública sobre el que s'esdevenia a Ruanda.

Mentre les instàncies paramilitars de la dictadura procedien a un assassinat en massa dels opositors hutus i al genocidi de tota la població etiquetada de tutsi, aquesta premsa desdibuixava la brutal claredat dels fets tot parlant de

UN GENOCIDI

“lluites tribals”, “conflictes ètnics” i barreiant les matances programades i dirigides des de l'estat, amb la represa de la lluita armada (precisament a causa del genocidi) per part de l'FPR.

La impassibilitat de les forces armades. Ruanda és un petit país de l'Àfrica equatorial, de la zona dels grans llacs, que té una extensió territorial de 26.338 km², més gran que el País Valencià. Abans de desencadenar-se el genocidi i la guerra posterior, comptava una

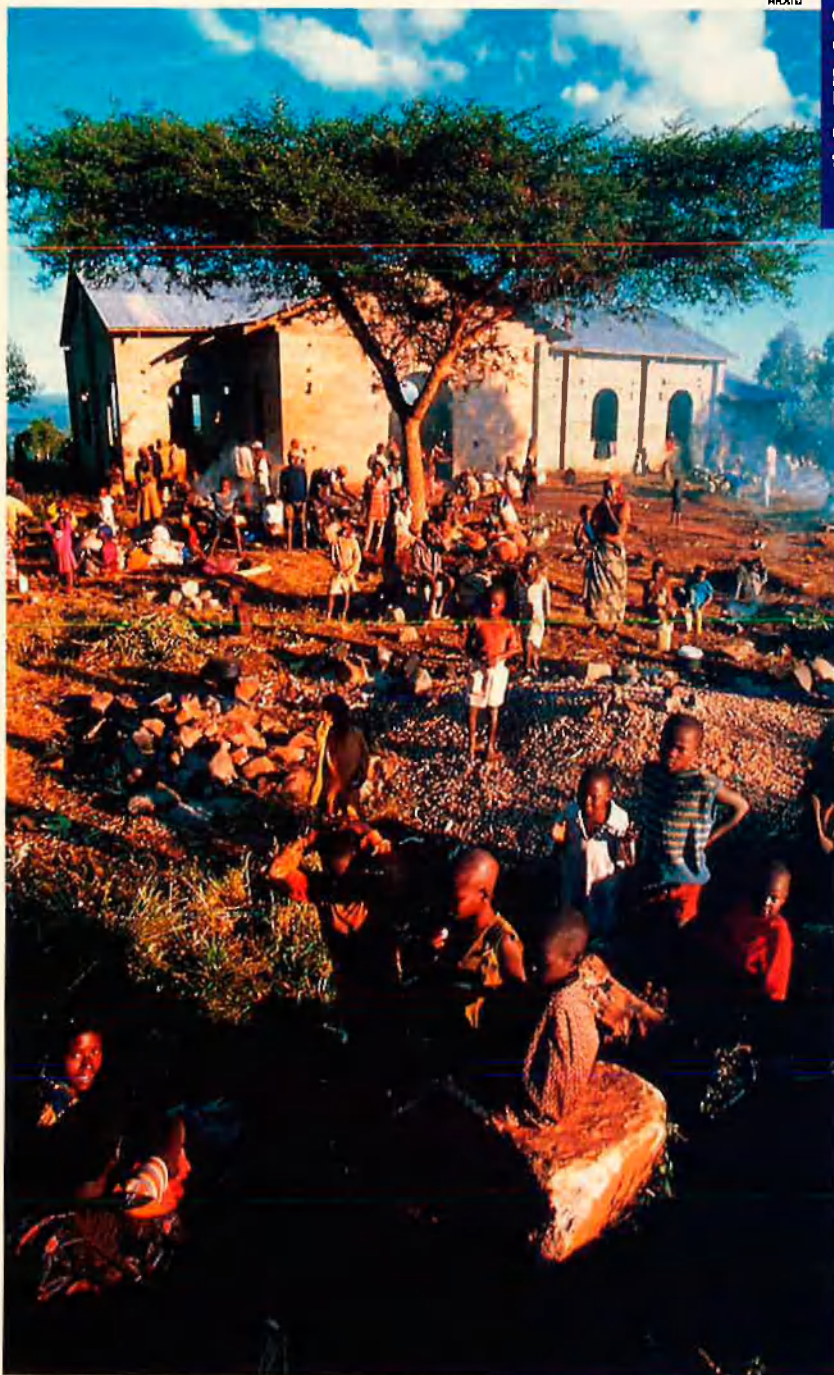
població de 7.736.000 habitants, el que dona quasi el doble de densitat demogràfica que la dels valencians. L'economia és fonamentalment agrícola (gran productor de cafè, te i bananes) i ramadera. Es tracta d'un país relativament pobre però fidel als dictats dels Fons Monetari Internacional. La seua xarxa de carreteres és molt bona, i el telèfon funciona

Segons el diari belga 'Le Soir', els responsables d'atemptar contra l'avió presidencial haurien estat dos especialistes francesos.

correctament. A l'hora de la crisi, malgrat totes les deficiències lògiques que es vulga, Ruanda és un estat modern que compta amb un exèrcit i una policia que superen els 35.000 homes, ben armats i dotats amb mitjans de transport ràpid de diversa mena. Com, aleshores, hom pot imaginar que es produeixen

les matances de població civil sense que l'exèrcit i la policia les impediren? Parlant clar i ras: per la complicitat, la connivència i la participació directa de les mateixes forces armades. De Ruanda, naturalment.

Trivialitzar la magnitud del genocidi, amagar-ne la dimensió política i exculpar els autors dels crims tot diluint les responsabilitats va ser la línia informativa de la premsa ultraconservadora. Als pocs dies d'estar en funcionament la maquinària assassina de la dictadura, les informacions que havien eixit a l'exterior del país permetien fer-se una idea prou exacta del guió que representava. La mateixa cònsol honorària de l'estat espanyol a Ruanda, Machelen Belausteguigoitia ho va expressar clarament, en declaracions aparegudes a la premsa el dia 17 d'abril: “La situació degenerarà brutalment i ràpida. La gent diu que fou la mateixa guàrdia personal l'autora del magnicidi. Jo no ho sé, però hom assegura que el mataren perquè s'anava tornant massa liberal. Varen ser ells, la guàrdia presidencial, els qui, en quatre hores, organitzaren la matança.” No obstant això, *Las Provincias* el dia 24 titula a tota pàgina: “Monsenyor Segura: 'En Ruanda el conflicte es tribal, mientras que en Mozambique es político'”. Pel seu cantó, l'*Abc* del dia 27 d'abril, sota la capçalera de pàgina que anuncia “La gran mentira Tutsi”, en el millor estil filonazi procliu al *hutu power*, Gerardo González-Calvo escrivia: “Tots aquests fets demostren —a qui ho vulga veure— que els majors beneficiats pel que passa tant a Burundi com a Ruanda són la majoria tutsi —tan sols el 15% de la població de tots dos països— i els grans perdedors són els hutus. Els tutsis en tot moment s'han negat rotundament a la intervenció estrangera, perquè això els pot impedir d'arrabassar el poder i imposar a Ruanda un règim feudal, basat en la discriminació racial de fet

A Ruanda no hi ha ètnies. Batutsis (tutsis), bahutus (hutus) i twas eren categories socials que en cap cas eren considerades categories racials.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Indústria i Energia

f. i. r. e. s.

de Catalunya

FIRES INTERNACIONALS I ESTATALS

3-8 Barcelona
CONSTRUMAT
Saló Internacional de la Construcció
Materials, equips, mètodes, tècniques i sistemes per a l'edificació.
Informació: tel. 93/423 31 01

20-23 Barcelona
EXPOSALUT
Saló de la vida en forma i els Productes Naturals
Saló de la salut, la vida en forma i els productes naturals.
Informació: tel. 93/423 31 01

20-23 Barcelona
SITC
Saló del Turisme a Catalunya
Turisme.
Informació: tel. 93/423 31 01

FIRES D'ÀMBIT CATALÀ, COMARCAL I LOCAL

1-2 Navarres
FIRA-MERCAT DE NAVARRES
Multisectorial.
Informació: tel. 93/831 00 11

5-9 Vic
MERCAT DEL RAM
Fira multisectorial, mostra gastronòmica, exposició de maquinària agrícola, concurs ramader, saló de moda, mercat tradicional.
Informació: tel. 93/889 12 44

7-9 Tordera
FIRA DEL RAM
Automoció, indústria, comerç, artesanía, serveis, mostra agro-pecuària.
Informació: tel. 93/764 03 76

abril

8-10 Gelida
MOSTRA DE PAPERS DE CATALUNYA
Paper industrial i artesà i la seva manipulació.
Informació: tel. 93/779 00 58

8-9 El Perelló
FIRABRIL '95
Apicultura, agricultura, ramaderia i serveis.
Informació: tel. 977/49 00 07

12-16 La Bisbal d'Empordà
FIRA DE CERÀMICA ARTESANA I INDUSTRIAL DE LA BISBAL D'EMPORDÀ
Terrissa tradicional, ceràmica domèstica, decorativa i artística, ceràmica per a la construcció, matèries primeres, maquinària i accessoris.
Informació: tel. 972/64 09 75

14-17 Sant Pere Pescador
FIRA AGRÍCOLA DE SANT PERE PESCADOR
Productes fitosanitaris; maquinària i innovacions agrícoles i ramaderes.
Informació: tel. 972/52 00 50

14-17 Roses
IMMOFIRA
Fira immobiliària, de serveis i complements de la llar.
Informació: tel. 972/25 73 31

20-23 Vilafranca del Penedès
FIRAVI '95
Tecnologia del món de la vinya, el vi i el cava.
Informació: tel. 93/890 45 45

20-23 Vilanova i la Geltrú
GALÀCTICA
Exposició d'invents i innovacions.
Informació: tel. 93/814 14 52

21-24 Lleida
EXPOLLEIDA
Alimentació; moda i tèxtil; electrodomèstics, imatge, so, informàtica i electrònica; interiorisme i construcció; vehicles, càmping i caravàning; restaurants, turisme, agències de viatges.
Informació: tel. 973/20 20 00

21-24 Mollerussa
AUTOTRAC
Fira-mercat del Tractor, l'Automòbil i Vehicles Industrials d'Ocasió
Tractors, maquinària agrícola, automoció i vehicles industrials d'ocasió.
Informació: tel. 973/60 07 99

22-23 Artés
XXXV FIRA D'ARTÉS
Automoció, maquinària agrícola i ramadera, productes comercials i industrials, construcció.
Informació: tel. 93/830 50 01

23 Esterrí d'Àneu
FIRA DE LA PASQUETA
Maquinària agrícola. Confecció i quincalla. Bestiar.
Informació: tel. 973/62 60 05

27 abril - 1 maig Tortosa
EXPO-EBRE
Multisectorial.
Informació: tel. 977/58 58 33

28 abril - 1 maig Reus
JARDÍ / TUR '95
Fira Turística i Immobiliària
Oferta turística i immobiliària de les comarques de Tarragona.
Informació: tel. 977/31 72 15

28 abril - 1 maig Cornellà del Llobregat
EXPO-LLEURE
Esports, estètica, vehicles, col·leccionisme, gastronomia, artesanía, moda, llar.
Informació: tel. 93/218 61 99

28 abril - 1 maig Sant Carles de la Ràpita
EXPO-RÀPITA
VII Fira Nàutica-Pesquera
Sector nàutic-pesquer.
Informació: tel. 977/74 01 00

28 abril - 7 maig Blanes
XXI MERCAT DEL VAIXELL USAT DE BLANES
Motors i embarcacions usades. Serveis i material per a la navegació. Accessoris de nàutica.
Informació: tel. 972/37 93 49

29-30 Piera
FIRA-MOSTRA DEL SANT CRIST DE PIERA
Multisectorial.
Informació: tel. 93/778 82 00

29-30 Santa Coloma de Queralt
FIRA AGRÍCOLA I INDUSTRIAL DE SANTA COLOMA DE QUERALT
Maquinària agrícola, automòbils i maquinària industrial.
Informació: tel. 977/88 00 88

29-30 Navàs
FIRA DE PRIMAVERA
Multisectorial.
Informació: tel. 93/839 00 22

29 abril - 1 maig Gavà
FIRA D'ESPÀRRECS DE GAVÀ
Indústria i comerç, exposició artística, mostra d'espàrrecs.
Informació: tel. 93/263 91 01

29 abril - 1 maig Martorell
FIRA DEL COMERÇ I LA INDÚSTRIA DE MARTORELL
Multisectorial.
Informació: tel. 93/775 07 84

29 abril - 1 maig Olot
FIRA DEL PRIMER DE MAIG
Ramaderia, maquinària agrícola i automoció.
Informació: tel. 972/26 01 41

29 abril - 3 maig Figueres
FIRA DE LA SANTA CREU
Exposició de maquinària agrícola. Vehicles industrials i turismes. Indústria i comerç en general.
Informació: tel. 972/67 35 30

29 abril - 7 maig Barcelona
MOSTRA FLOTANT DEL VAIXELL D'OCASIÓ
Vaixells d'ocasió.
Informació: tel. 93/423 31 01

30 abril - 1 maig Llançà
FIRA D'ARMES, CANINA I NATURA
Armes antigues i noves, de segona mà i complements. Mostra canina.
Informació: tel. 972/38 06 34

30 abril - 1 maig Berga
FIRA DE MAIG
Comerç, indústria, automoció, serveis, turisme, maquinària.
Informació: tel. 93/821 01 00

VIDEOTEX

Dades disponibles al Servei Videotex de la Generalitat de Catalunya a través de la xarxa Ibertex, telèfon 031, codi *Catalunya#.

Entre tots, millor.

sobre els hutus, que consideren una raça inferior.”

L'actitud d'Abc i Las Provincias s'entén millor en apropar-nos a la realitat concreta del règim polític aleshores existent. Ruanda estava governada per una dictadura militar simbiòtica amb un règim de partit únic, el Moviment Republicà Nacional pel Desenvolupament (MRND). El general Juvenal Habyarimana era, alhora, president del partit i de la república. El MRND és membre de la Internacional Demòcrata Cristiana (IDC), als congressos de la qual hi assisteixen habitualment. La IDC, amb seu a Brussel·les tampoc no va badar boca al llarg del procés genocida; però anteriorment sempre havia donat suport als sectors més durs del partit, al mateix temps que critica-

va les actituds oberturistes de l'església, com les mantingudes pel bisbe de Kapyayi. Una bona part de la jerarquia catòlica estava identificada amb la dictadura. Un exemple n'és l'arquebisbe de Kigali, monsenyor Vincent Nsengyumva, individu alcohòlic, el qual va formar part del comitè central de l'MRND durant deu anys, càrrec que va dimitir arran de la visita del papa a Ruanda el 1990. Aquest subjecte està acusat d'haver lliurat alguns religiosos als escamots genocides paramilitars, com també d'haver celebrat els primers assassinats. El règim de Ruanda funcionava com a punt d'escala en el tràfic internacional d'armes cap a zones sotmeses a l'embargament internacional (Iran, Iraq, el sud del Sudan, etc.). Les comissions del 5% que cobraven sobre els

L'Opus Dei era present a Ruanda i tot sembla indicar que el president Habyarimana hauria ocupat un rang elevat al si d'aquesta institució.

L'exèrcit en retirada. Juntament amb els paramilitars, va provocar l'èxode de la població hutu que féu de cortina de fum front a la brutal massacre.

La magnitud del genocidi. En els dies que seguiren l'atemptat que costà la vida a Habyarimana, Ruanda ocupà el primer pla de l'actualitat.

carregaments d'armes havien esdevingut en els últims anys una font d'enriquiment ràpid per alguns jerarques de la dictadura. Aquest comerç els havia permès travar bones relacions amb mitjans internacionals del negoci brut. Però les connexions mafioses no s'acaben aquí. El clan presidencial l'Azaku ("la família"), compost bàsicament pels parents de l'esposa d'Habyarimana, Agata Kanziga, originaris de la regió de Gisenyi (nord-oest de Ruanda), controlava també el negoci de les drogues. Com a cas concret, el 1989 es va saber que un cunyat del president, Protais Zigiranyirazo, prefecte de Ruhengeri (que també dirigia els escamots de la mort coneguts com a *réseau zéro*) explotava una plantació de 150 hectàrees de cannabis mig amagades a les clarianes del bosc de Nyungwe, un dels pocs que hi queden. En la comercialització d'aquest cannabis participaven militars francesos, segons investigacions de l'Observatoire Géopolitique des Drogues. A més, els capitosts de la dictadura s'havien vinculat als grups catòlics carismàtics. L'Opus Dei hi era present a Ruanda i, segons informa Colette Braeckman -periodista del diari belga *Le Soir*- en el seu treball excel·lentment documentat *Rwanda, histoire d'un génocide*, sobre la crisi de Ruanda, Habyarimana hauria ocupat un rang elevat al si de la institució fundada per monsenyor Escrivá de Balaguer.

Hutus i tutsis, "ètnies" 'pret-a-porter' del colonialisme. El regne de Ruanda, unificat d'ençà del segle XV, va entrar en l'òrbita del colonialisme europeu a les acaballes del segle XIX. El 1896 el rei Yuhi V Musinga subordinà les relacions internacionals del seu estat a l'imperi alemany. L'administració dels alemanys, com posteriorment la dels belgues, es va sostenir sobre la base dels poders locals preexistents. A partir de la primera guerra europea s'acreu la influència belga sobre Ruanda. El 1926 la Societat de Nacions atorga a Bèlgica el dret d'exercir la tutela sobre el país. Aquest protectorat es mantindrà fins l'any 1959, en què el mandat de tutela passa a l'ONU. En els tres anys posteriors Ruanda accedirà a la independència, abolirà la monarquia i proclamarà la primera república el 1961. La dependència neocolonial en relació a Bèlgica anirà minvant a poc a poc, essent França la potència que pren el relleu, progressivament, a partir de 1975.

La Ruanda pre-colonial era un sistema pre-capitalista d'estructures més o menys feudals, el que comportava una organització social estamental. Batutsis (tutsis), bahutus (hutus) i twas eren categories socials afins al concepte de casta o de classe social, és a dir, que feien referència a la seua relació amb el poder i els processos de producció. Però en cap cas eren considerades categories racials o ètniques. Els

europaus tots compartien una mateixa religió mono-teïsta autòctona (precisament el monoteïsm preexistent va facilitar l'acceptació del cristianisme per tota la població, i això féu de Ruanda la joia africana de la corona vaticana). Fins

i tot en les manifestacions culturals o folklòriques és impossible trobar-hi una especificitat hutu o tutsi. D'ètnies diferents, doncs, res de res.

Els ruandesos han estat víctimes d'una bomba de retardament instal·lada pels colonialistes i activada per una minoria autòctona que es negava a democratitzar el poder. A Ruanda s'ha produït en forma brutal i genocida allò que, dissortadament, és un fenomen cada volta més general: l'*etnització* dels conflictes socials.

L'antropologia colonialista de la primera del segle XX va elaborar una mitologia pseudo-científica dels estaments socials ruandesos, tot codificant-los en clau ètnica. En aquest relat els batutsi eren dibuixats com a membres d'una raça superior d'origen camita que tenien el seu origen a Etiòpia o Egipte. La funció de la presumpta "ciència" com a auxiliar del poder no podia ser més evident: atès que les estructures del poder colonial reposaven sobre els notables locals, es buscava la sanció d'aquest fet social amb una legitimitat immanent de tipus raciològic.

El problema va venir quan en els anys previs a la descolonització les elits tutsis es decanten cap al moviment de països no alineats i pugnen per obtenir una sobirania real. Aleshores Bèlgica canvia d'aliats, busca suport en les emergents elits hutus i desplaça sobre els seus anteriors aliats les responsabilitats de la situació colonial. A partir d'aquest moment els tutsi començaren a ser els bocs emissaris de tot el mal-estar social. Tutsis que, pròpiament parlant en termes tradicionals, ja no hi serien, però així constava en el seu document d'identitat.

El 1959 es produeix la primera massacre de tutsis, coneguda com el "Tots Sants ruandès", alguns milers moren i unes quantes desenes de milers fugen del país. La potència colonial havia realitzat una jugada mestra: el procés d'independència no es formulava en termes d'anticolonialisme, sinó en clau de presumpta "revolució social" interna. Entre 1959 i 1963 uns 200.000 tutsis es varen exiliar a Burundi, Uganda i el Zaire. Les persecucions, humiliacions i massacres de la població tutsi no haurien d'aturar-se fins a l'explosió brutal del 1994, si bé coneixerien un període de bonança durant els primers anys de la dictadura de Habyarimana.

Bases de l'operació Turquesa Bases franceses avançades Zona de seguretat creada per França

Superfície: 26.338 km²
Altitud mitjana: 1.600 m (altiplà)
Clima: Equatorial temperat
Població (abans abril 1994): 7.736.000 habitants (previsió: 10.000.000 en l'any 2000)
Distribució ètnica: Hutus, generalment agricultors, 89,8%; tutsis, generalment pastors, 9,8% (de 250.000 a 500.000, dels quals hi ha que han emigrat des de la independència); twas, caçadors pigmòides, 0,4%
Taxa de fecunditat: 8,6‰
Taxa de mortalitat infantil: 122‰
Densitat mitjana: 290 habitants per km² (la més alta d'Àfrica)
Principals ciutats: Kigali, Butare, Ruhengeri, Kisenyi
Llengües: Kinyaruanda (llengua nacional) i francès (12%), swahili i anglès
Religions: Catòlica i animista (80%), protestant (12%) i musulmana (8%)
Taxa de seropositivitat: 32% en les ciutats, 1,8% en el camp
Producte nacional brut: 328 dolars per habitant (al 1988)
Superfície cultivada: 0,8 ha. per família
Producció agrícola: Plàtan, mandrïca, batata, patata, cafè, te, fesols, sorgo, daca, cotó
Població desplaçada cap a l'interior del país: 2.000.000
Població refugiada a l'estranger: 2.000.000
Víctimes després d'abril de 1994: 500.000 segons les Nacions Unides al juny de 1994, 1.000.000 segons el representant del CICR al juliol de 1994, entre 1.000.000 i 2.000.000 segons el Front patriòtic.

batutsis ocupaven la cimera de la piràmide social, la gestió dels llocs de poder, i, com a activitat professional, eren majoritàriament propietaris de ramats. Els bahutus eren el grup social més nombrós, dedicat generalment al conreu de la terra. Malgrat l'endogàmia social, existia certa mobilitat: un tutsi que s'empobria i perdia els ramats passava a ser considerat hutu. Per contra, un hutu que acumulava un bon ramat de vaques esdevenia tutsi. El grup social més fortament endogàmic i marginat eren els twas (1% de la població), una mena de lumpen social que en ocasions trobava col·locació fent de soldat.

Hutus, tutsis i twas parlen una mateixa llengua bantu, el kinyaruanda, sense cap diferència d'accent ni de lèxic. Abans de l'arribada dels

El gos i la tortuga

XI Premi de Narrativa
en Valencià 1995
Per a estudiants de
3r. de BUP, COU i FP-2

Ajuntament de Benidorm
Regidoria de Cultura

LES BASES

L'Ajuntament de Benidorm convoca el XI Premi de Narrativa en Valencià "El gos i la tortuga" per a estudiants de 3r. de BUP, COU i FP-2 d'acord amb les bases següents:

- 1- Podran participar-hi tots els estudiants de 3r. de BUP, COU, i FP-2 de qualsevol centre públic o privat valencià.
- 2- Les obres hauran d'estar escrites en valencià i presentar un extensió de cinc folis com a mínim i de quinze com a màxim, escrit a màquina, a doble espai i a una cara. Només s'admetrà la presentació d'una obra per persona.
- 3- Cal que les obres siguin originals i inèdites i podran tractar-se de contes, diaris, memòries, relats de viatges, cartes, etc.
- 4- Els originals s'hauran de presentar quadruplicats, amb una correcta presentació i enquadernació, firmats i acompanyats d'una fitxa en la qual figure el nom i els cognoms de l'autor, l'adreça i el telèfon; el nom, l'adreça i el telèfon del centre on estudia i un document -fotocòpia del carnet escolar o de la matrícula o bé un certificat de la secretaria del centre- que acredite que en el curs 1994-95 està cursant els estudis de 3r. de BUP, COU o FP-2.
- 5- Els originals hauran d'estar en poder de l'Ajuntament de Benidorm entre l'1 i el 30 de 1995 i caldrà adreçar-los a:

Ajuntament de Benidorm
Departament de Cultura
Premi "El gos i la tortuga"
03520 Benidorm

- 6- Es concediran 10 premis: un primer de 60.000 ptes., un segon de 55.000, un tercer de 50.000, un quart de 45.000, un cinquè de 40.000, un sisè de 35.000, un setè de 30.000, un vuitè de 25.000, un novè de 20.000, i un desè de 15.000 ptes. El jurat es reserva el dret de poder declarar-los deserts.
 - 7- El jurat serà designat conjuntament per l'Ajuntament de Benidorm i l'editorial Tres i Quatre de València. El veredicté, serà inapel·lable, es farà públic el dia 10 de juny de 1995.
 - 8- L'Ajuntament de Benidorm no es compromet a tornar els treballs no premiats als autors.
 - 9- Els treballs premiats passaran a ser propietat de l'Ajuntament de Benidorm.
 - 10- Una selecció de les obres guanyadores serà publicada a la col·lecció "El Grill" de l'editorial Tres i Quatre de València.
 - 11- Qualsevol cas no previst en les presents bases podrà ser resolt pel jurat.
- Benidorm, novembre de 1994

Per a qualsevol consulta:
94/ 680 17 96 i 680 16 01

Una dictadura en dificultats. Aquell atemptat d'abril contra Habyarimana, enmig d'un clima de crispació ètnica exacerbada, amb crides a l'assassinat dels tutsis i dels hutus "renegats" llançades des de les ones de l'RTL (Radio-Télévision Libre des Mille Collines). Era aquesta l'única emissora privada de Ruanda, i va ser posada en marxa pels capitosts de la dictadura l'endemà mateix dels acords d'Arusha (que preveïen compartir les ones de la ràdio pública amb l'oposició).

L'atemptat va ser el toc de xiulet que llançà al carrer la màquinària assassina, perfectament engegada pels sectors del règim decidits a enrocar-se en el poder al preu que fos. Fins i tot, alguns escamots es posaren a la feina unes hores abans del senyal general de partida. Els prop de 50.000 membres de les organitzacions paramilitars del règim (Interahamwes i Impunganzumbis), armats amb fusells, matxets i granades de mà, ben proveïts de llistes de ciutadans preestablertes, embravits per les soflames de "ràdio-matxet" (RTL) i excitats per dosis generosament repartides d'alcohol de banana i cannabis, es llançaren a per feina. S'ha de dir que instructors militars francesos havien entrenat els Interahamwes; de la mateixa manera que, segons el diari belga *Le Soir*, també haurien estat dos especialistes francesos els responsables d'atemptar contra l'avió presidencial. També va ser als locals de l'ambaixada de França a Kigali on es va constituir en les hores immediatament posteriors a l'atemptat un govern provisional integrat per altres del règim, tot passant-se per l'arc dels acords d'Arusha. La complicitat amb els irreductibles de la dictadura per part de les autoritats locals de la potència colonial més influent va ser un factor determinant que va possibilitar el genocidi.

En unes poques setmanes, al voltant d'un milió de tutsis i d'opositors hutus van ser assassinats, amb una crueltat sense límits, baix la mirada desinformada i estuporosa del món. L'ONU va fer tot el contrari del que hauria d'haver fet: va retirar les forces emplaçades. La relativament ràpida -i potser inesperada- victòria de l'FPR va permetre conèixer la magnitud de les matances. Encara que l'èxode de la població civil hutu, provocat pels paramilitars i l'exèrcit en retirada (que mataven a qui es negava a abandonar sa casa i a acompanyar-los), com també les calamitats sofertes per aquesta població (a les quals s'ha d'afegir la seua condició actual d'hostatges forçats del vell aparell de la dictadura que assassina i aterroritza els qui volen abandonar els camps de refugiats i retornar al país) va fer, i continua fent, de cortina de fum enfront del brutal genocidi. Els organismes internacionals haurien d'exigir responsabilitats materials i polítiques a tots els nivells. S'hi juguen la credibilitat que els queda.

Vicent Bello